

ARCKÉPEK

Eredics Gábor

Tavaly ünnepelte huszonöt éves fennállását a Vujicsics Együttes. A jubileumi évben három Budapest környéki szerb nemzetiségi faluban és Szentendrén ünnepi rendezvénysorozattal, kiállítással és a Zeneakadémián egész estés koncerttel ünnepelt a zenekar. 1999-ben Kisebbségekért Díjjal ismerte el munkásságukat a kormány. Eredics Gáborral, a zenekar egyik alapítójával és vezetőjével életútjáról és a Vujicsics együttes negyedszázados pályájáról beszélgettünk.

– Milyen zenei hagyományok voltak a családjában? A szülei zenéltek?

– Édesanyám tanult hegedülni, édesapám valamikor klarinétozott. Négyen vagyunk testvérek, mind fiúk. Szüleink mindannyiunkat tanítottak zenélni. 1962-től működött Pomázon egy Zeneoktatói Munkaközösség, itt kezdtünk muzsikálni. Emlékszem, apánk sokszor mandolinozott esténként, édesanyám énekelt. Sokáig nem volt tévénk, este együtt volt a család. Nem voltak ezek házi koncertek. Mindenki csinálta a dolgát, ahogy egy nagy családban szokás. Anyám kendőket varrt akkoriban. Apám kertész-tervező volt, Pestre járt dolgozni. Parkosítási terveket készített. Szokványos családi esték voltak, amikor előkerült néha a hangszer is. Ez magától értetődő volt.

– Délszláv eredetre utal a családi neve.

– Az Eredics horvát név, a családjunk elmagyarosodott. A közvetlen horvát kötődés már nincs meg, de a névről tudjuk azonosítani az eredetünket. Érdekes a család története. Apai felmenőim több generáción keresztül kertészek voltak. Osztrák tulajdonú kertészet volt valamikor Pomázon. A nagypapa Vas megyei lévén jól beszélt németül. Szolgálati lakásként kapta azt a kúriát, ahol felnőtünk. Szüleim mesélték, hogy amikor az oroszok átvonultak a falum, azt hitték, iskolaépület és a nagypapa az igazgató. Ezért nem érte atrocitás a családot. Nagy, polgári ház a családi kúria, s ilyen volt az életmódunk is. Az anyai ág talán még érdekesebb, egy monarchikus szituáció bontakozik ki a történetéből. A dédnagyapám a milleneumi építkezésekre jött át Magyarországra Gratz környékéről. Dolgozott a Néprajzi Múzeum építésén. Fél Csobánkát ő építette fel, ő tervezte azt a kastélyt is, ami egy ideig árvaház volt. Hidakat, utakat épített. Egyik ősünktől német nyelvű emlékiratot őrzünk. Ebben leírta, hogy egyik úknagymamánknak igen szép hangja volt, s egyszer Liszt Ferencnek is énekelt. Ilyen zenei kötődéseink vannak. Anyai nagymamám Milosevi Júlia – ez valószínűleg koszovói szerb családnév. A török elől menekülő szerbekkel érkeztek az őseim Magyarországra. A szépnagyapám, Dimitrie Milosevi Csobánkán volt szerb pópa. Az ő fia, Gábor már katolikus lányt vett el feleségül, így kezdett háttérbe szorulni az ortodox vonal a családban.

– Beszéli valamelyik délszláv nyelvet?

– Nem, illetve nem nagyon. A szüleim otthon csak magyarul beszéltek. Nagymama még a szerbekkel szerb nyelven beszélt, a svábokkal meg németül. Eljárt szerb ünnepekre, édesanyám pedig beállt a kólóba. Mi, fiúk értünk valamicskét szerbül, de ez valójában a népzeneinek köszönhető.

– Eredics Kálmán szintén az együttesben zenél. A másik két testvéréből is zenész lett?

– Ők is tanultak muzsikálni, de más pályát választottak. Tibor sokáig szerb néptánc-együttest vezetett Pomázon. A legidősebb bátyám restaurátor lett. Mindannyian zongoráztunk, ren-

geteget kamarazenéltünk. A pomázi zeneiskolában Papp Tibor vezetésével működött egy fúvószenekar, abban harmonikáztam. Több, mint tíz évig zenéltünk együtt. A vasárnapi próbák fantasztikusak voltak. Ebből a társaságból majdnem mindenki zenész lett, s ez nem véletlen. És nem akármilyen zenei pályák ezek. Több zenetanár, hangszerkészítő került ki onnan. Nagy Liszt-kutató lett a Barnás Marika. Vincze Zoltán külföldön működik, híres szakszofonos. Sok nevet említhetnék még. A fél Vujicsics együttes is ott kezdett. Borbély Mihály alapító tag, szólista nálunk, ő most a Jazz-tanszék vezetője a Zeneakadémián. Szendrődi Ferenc a Vujicsicsból akkor nagydobos volt. Én később orgona-zeneszerzés szakra felvételiztem a konzervatóriumba. Majd ének-népművelés szakot végeztem Pécsen.

– Miért pont orgona szakra felvételizett?

– Katolikus hitben nevelkedtünk, minden bátyám a ferences gimnáziumba járt. Ez nem volt szimpatikus a rendszer számára, de a szüleim vállalták. Én már Óbudán tanultam kémia-biológia szakos gimnáziumban, mert eredetileg kémikus akartam lenni. Vasárnaponként azonban mindig a kóruson voltam. Nagyon megérintett az orgona hangzása. Már zenész akartam lenni, és a csodált hangszer érdekelt. A konzervatóriumba már érettségi után kerültem, csak a zenei tárgyakat kellett tanulnom.

– Hogyan kezdtek népzenei játszanival?

– Még érettségi előtt kezdődött. A fúvószenekar fénykora a gimnáziumi évekre esik, a '70-es évek elejére. Akkoriban alakult egy nemzetiségi néptánc-együttes Pomázon. Eljött a próbánkra a zenekar vezetője, Nyári Iván és kölcsönkért néhány zenészt. Nagyon megtetszett nekünk a délszláv népzene. A konziban a klasszikus zeneirodalmat játszottam, főleg Bachot. Teljesen új élmény volt tánc alá muzsikálni. S az is, hogy nem kottából tanuljuk a zenét, hanem hallás után. A klasszikus zenepedagógia arra épít, hogy kezdetben lassan gyakoroljuk a zenedarabot, s csak aztán játsszuk a valódi tempóban. A szerb kólók tempója viszont olyan gyors, hogy nem lehet lassan megtanulni. Eleve pörgő tempóban kell játszani úgy, hogy kezdetben se akadjanak össze az ujjaink. Így a klasszikus tanulmányaim és a népzenei kiegészítettek egymást. A néptánc-együttes mellett hamar kezdtünk önállóan is játszani, felléptünk helyi búcsúkon, ünnepeken. A pomázi szerb közösség befogadott bennünket. Felelevenítették, hogy a Milosevi pópa leszármazottai vagyunk. Innentől aztán mi is jobban számon tartottuk a származásunkat. Ezért is nagyon fontos a zene és tánc hagyomány, mert az identitás rajtuk keresztül is megőrizhető.

– Hogyan találkoztak Vujicsics Tihamérral?

– Pomázon született, de néhány éves korában az édesapját Pestre helyezték, ott teljesített ortodox papi szolgálatot. De a kötődése megmaradt Pomázhoz, Csobánkához, sokat gyűjtött arrafelé. Az ünnepekre, ha csak tehetette, hazajött. Hozta a fuvolyáját, s mikor muzsikáltunk, beállt közénk játszani. Ez mindig fantasztikus élmény volt. A találkozásokból beszélgetés kerekedett. Sajnos, a legkomolyabb éppen az utolsó alkalommal történt. Budakalászon, a szerb búcsúban találkoztunk. Már nyiladozott a komolyabb érdeklődés bennünk, hogy miként lehetne a népzene mélyére tekinteni. Akkoriban Halmos Béla és Sebő Ferenc már járták a falvakat és gyűjtöttek, énekeltek, táncázatot szerveztek. Kezembe került az akkor még Népműve-

lési Intézet kiadványa, egy vékony, fehér füzet: Sárosi Bálint Magyar népi hangszerek című kötete. Azt olvastam benne, hogy a duda a magyar néphagyományban kivesszettek tekintetű. Ez megfogott. Talán rajtunk múlik? A mi generációnkon? Érdekelni kezdett a duda. Gyűjteni kezdtük a népi hangszereket a környéken. Citerát meg okarínát, azaz cserépsípot találtunk, meg kolompokat, csengőket. Akkoriban még nem döntöttük el, hogy csak szerb zenét játszunk. Megtetszett nekünk a tekerőlant is. Sebő Feritől megtudtuk Bársony Mihály bácsi címét, írtunk neki, hogy készítsen nekünk tekerőlantot. Elmentünk dolgozni egy építkezésre, s amit ott kerestünk, abból megvettük a hangszert. Aktívan vetettük bele magunkat a magyar hangszeres hagyományok feltérképezésébe. Elmentünk Tolmácsra és dudást kerestünk. Jártunk Széken is, s kontrázni tanultunk. Közben azért kiderült, hogy túl széles úton haladunk, ilyen sok mindent egyszerre nem lehet jól csinálni. Vujicsics Tihamér felfigyelt ránk. Az utolsó találkozásunkkor mindenféle hangszereket megmutatta, hogyan kell utánozni a dudaszót. Megtudtuk, hogy a délszláv népzeneben is archaikusnak számít ez a hangszer, s Bácskába, Baranyába kellene utazni, ha dudát akarunk szerezni. Erről beszélgettünk utoljára. Aztán elutazott Damaszkuszba a Rákóczi-induló gyökereit kutatni, s erről az útról nem érkezett haza. Lezuhant vele a repülőgép. Tetézi a tragédiát, hogy hatalmas tudást vitt el magával. Fantasztikus memóriája volt, nem kellett leírnia az ismereteit. Zseniális népzene-kutató és szerző volt.

– Hagyatékban maradtak kéziratai?

– Kevés, az is két helyen van. Egyrészt Tihamér özvegyénél, másrészt az Akadémia gyűjteményében. Rengeteg gyűjtése a Pécsi Rádió archívumában, mint archivált felvétel van nyilvántartva. Hatalmas kutatómunkát igényel összeszedni az életművét.

– Vállalkozott erre valaki?

– Igazából mást sem csinálunk, mint próbálkozunk feltérképezni, mi hol található. Az archív anyagból 1992-ben kiadtunk egy CD-t, amelynek legnagyobb részét Vujicsics Tihamér gyűjtötte, s a hazai horvát népzeneét mutatja be. Közben a kiadó megszűnt, s jelenleg ez a felvétel mindenütt kapható a világon, csak éppen Magyarországon nem. Közvetlenül Tihamér halála után megjelent egy emléklemez, amely a népdal-feldolgozásait tartalmazza. Mi elsősorban a népzenei gyűjteményeivel foglalkozunk. Sok helyen lehet még kotta, partitúra, amiről még nem tudunk. A kutatás jelentősége abban is áll, hogy a gyűjtő mellett a szerzőt is megismertessük.

-- Halála után felvették a nevét.

– Egy évvel a halála után. Nagy felelősséggel viseltük. Emlékszem, először a szombathelyi tanárképző főiskola klubjában léptünk fel úgy, mint Vujicsics együttes. Rendkívül meg voltunk illetődve, olyan nagy tiszteletet éreztünk Tihamér iránt. De ez jót tett nekünk. A megilletődöttség persze oldódott, de a felelősségérzet megmaradt. Sokat számított, hogy elindultunk a Ki mit tud?-on. Ez 1976-77-ben történt. Nem akartuk igazából. Féltünk, hogy késdobálókkal, humoristákkal hasonlítanak össze minket. Aztán rábeszéltek minket, mondván: lesz külön népzenei kategória. Ennek az első helyezését nyertük el.

– Mit jelentett ez a zenekarnak?

– Nagyon nagy dolog volt. Nem is tudom, hogy mostanában adódik-e ilyen lehetőség, hogy bármilyen zenei együttes egy csapásra szert tehessen hasonló népszerűsége. A Ki mit tud?-ot az egész ország nézte, és szimpátia kísért minden versenyzőt. Mi nem voltunk elbizakodottak, még a megyei elődöntőn sem merült fel, hogy továbbjuthatunk. Ennek a versenynek

az volt a jelentősége, hogy – az akkori Magyarországon talán egyedül ezen a fórumon – valóban a tehetséget értékelték. A hangszeres nemzetiségi népzene érdekes, újszerű volt. A győzelem hatalmas népszerűséget jelentett. Akkoriban nem lehetett tíz deka párizsiért bemenni a közértbe anélkül, hogy fel ne ismertek volna bennünket. Volt ennek negatív hatása is. Egyik alapító tagunk, akitől sok mindent tanultunk, megvált a zenekartól. A többiek talán szerencsésebben tudták feldolgozni a sikert: belefeledkeztek a munkába, gyűjtésbe, a népzene-elméletbe.

– Említette, hogy Pécsre járt tanárképző főiskolára. Miért nem tanult tovább orgonálni?

Akkor már egyre komolyabban vettük a Vujicsics együttest. A pécsi rádió archívumában kutattunk, Baranyában turnéztunk. Így jelentkeztem Pécsre. 1975-ben már megszereztük a működési engedélyt az Országos Filharmóniától, ami kellett ahhoz, hogy felléphessünk.

– Hogyan váltak le a táncegyüttesről?

– Már velük is játszottunk önálló zeneszámokat, de azoknak az volt a szerepe, hogy kitöltse az időt, míg a táncosok átöltöznek. Ezt a helykitöltő szerepet egyre méltatlanabbnak éreztük. Úgy gondoltuk, ha nem kap intenzív zenei élményt a közönség, akkor kilóg a lóláb: azért játszunk most öt percet, mert sok ruhát kell váltani. Kezdtünk jó zenekari számokat csinálni. Olyan jól sikerültek, hogy a fellépéseken éppen olyan fontossá vált a zene, mint a táncosok produkciója. A baranyai turnén a felsőszenzmártoni horvát közönség fantasztikus lelkesedéssel fogadta a zenekari számokat. Megértettük: van értelme a munkánknak. Komolyan lehet venni azt a zenei programunkat, hogy a helyi közösségekben őrzött kultúrát úgy kell előadni más közönségnek, hogy mint koncert-számok teljes mértékben élvezhetőek és befogadhatóak legyenek. Méghozzá a hagyomány tiszteletével, s nem pusztán valamiféle önkifejezés eszközeként. Játszottuk a népzenei feldolgozatlanul, eredeti funkciójában a pomázi, budakalászi búcsúban. Játszottuk a budapesti fiataloknak a táncházakban. A koncerteken pedig a feldolgozott koncert-darabokat adtuk elő.

– Mi a különbség az autentikus előadásmód, és a hagyományokat tiszteletben tartó koncert-szám között?

– Egy kóló általában tíz-huszonöt perc hosszúságú. Koncert-darabként nem mindegy, hogy milyen részleteket ragadok ki belőle. Fontos, hogyan indul, mi követi a kezdőtémát, hogyan jut el a csúcspontig, s miként zárul. Kell, hogy zenei formája legyen. Zeneszerzői feladat ez, miközben a hangzást nem feltétlenül kell megváltoztatni. A táncházak mellett az lett a meghatározó profilunk, hogy rengeteg koncerten játszottunk, az országban mindenfelé.

– A táncház-mozgalommal mikor kerültek kapcsolatba?

– Gyakori volt, hogy a koncertjeinket táncház követte. Már 1974-ben bejártunk a Közgáz táncházba játszani. Zenélt ott a Vízöntő, a Muzsikás, a Jánosi együttes. Ezek mindig fantasztikus alkalmak voltak. Később az aulába került át a táncház a Kinizsi utcából, mert akkor már több ezren látogatták. Szoros kapcsolat alakult ki az együttesek között, ami azóta is tart. A népzenei mozgalomban soha nem voltak szakértáborok.

– Kicsit ellenzéki színezete volt akkoriban a táncház-mozgalomnak.

– Utólag tudjuk, hogy figyelték a táncházakat. Ha túl sok erdélyi zenét játszottunk, sovíniszta megmozdulástól félték. Ha magyar zene szólt, nacionalizmust sejtettek. Ezért is jó volt, hogy nemzetiségi zene is megjelent. Ugyanazok a fiatalok járták a szerb kólót, akik fél órával korábban még székit táncoltak.

Komoly értelmezési problémákat okozhatott ez a megfigyelőknek.

– Merre jártak a világban?

– Ausztrália volt a legtrávolabbi hely, ahová eljutottunk. Szerb hűsvéton is részt vettünk ott egy kolostorban. Felejthetetlen, hogy ugyanúgy ünnepeltünk, mint otthon. Láttuk, mennyire rokon az itteni és az ausztráliai kisebbségi lét. Próbálnak egymás között házasodni, hogy a nyelv megmaradjon. Ha ez nem sikerül, akkor legalább táncolni megtanulnak. Ott például az atyák is tudnak harmonikázni, mert tudják: nem csak a vallás tartja meg a közösséget, hanem az ünnep és a zene is. Majd tizenhét éve kétszer fél évet töltöttünk Kuvaitban. Különleges alkalom volt, mert a saját repertoárunkat játszottuk, egy hotelben. Ezután vettük fel a második nagylemezünket, ami rendkívül virtuóz zeneszámokat tartalmaz, mivel odakinn éppen elég időnk volt gyakorolni. Bár nekem az út előtt volt egy sajnálatos balesetem. Gyimesbe mentünk, mikor autóbaleset történt, s az egyik ujjbegyem leszakadt. Még ott visszavarták, itthon végezték el a plasztikai műtétet. Ezt az ujjamat sokáig nem is használhattam. Az első kuvaiti útnak azért volt nagy jelentősége számomra, mert improvizatív szólámat játszottam, s akkor alkalmam volt kitapasztalni, mi az a néhány hang, amivel egy kólót meg lehet támasztani, minden virtuozitás nélkül. Aztán fokozatosan fogtam munkába ezt az ujjamat. Az egész zenekar szempontjából is fontos út volt, mert nagyon összecsiszolódottunk, mind zeneileg, mind emberileg. Pedig nagyon nehéz időszak volt, akkoriban születtek a gyerekek az együttesben.

– A pénzért vállalták, hogy ilyen hosszú ideig távol legyenek?

– Fontos volt, hogy valamit már keressünk a zenéléssel, ami odáig hobbi-tevékenységnek számított. Én itt dolgoztam a Népművelési Intézetben, bátyám népművelőként dolgozott, a társulat többsége zenetanárként működött. Siralmas fizetések voltak, magam sem tudom, miből éltünk. Meg sem tehetük volna, hogy nemet mondunk az ajánlatra. Kedvező volt a fizetés, de a legfontosabb az volt, hogy a saját repertoárunkat játszhattuk. S kiderült: ha nem kényszerültem volna rá, hogy minden nap muzsikáljak, lehet, hogy az ujjam nem nyerte volna vissza a régi formáját. Végül is fizetett próbának fogtuk fel. Kuvait után volt egy európai körút, Belgium, Hollandia, Luxemburg. Franciaországba rengeteget járunk. Legelső utunk is oda vezetett. Provence-ban jó zenész-barátság alakult ki egy oxitán zenésszel, Michael Montanaróval. Nincs olyan év, hogy kétszer, háromszor ne mennénk. Sokat járunk Olaszországba, Németországba, Ausztriába is.

– A volt Jugoszláviába is kijárnak?

– Megfordultunk ott is, de nem gyakran. Az első lemezünk után Brczán Miroszlávval három hónapig kutattunk posztgraduális ösztöndíjjal, s akkor meglátogattunk minden zenetudományi intézményt, nagy népzenei fesztiválokat, s magunk is gyűjtöttünk. Újvidéken az első lemezünk zenei anyagából készült egy film. Azóta már lebombázták az újvidéki televízió épületét, valószínű, hogy az a kópia is elpusztult. Egyébként sok rádiójátékhoz készítettünk zenei aláfestést, filmekben is szerepeltünk. Huszárik Zoltán Csontvári című filmjében is játszunk néhány darabot, de zenéltünk a Mennyei seregekben, a Pannon töredékben, és az Én huszadik századom című filmben is. Nagyon szerettük ezeket a munkákat.

– Mi változott a zenekarban a huszonöt év alatt?

– A zenekari koncepció nem változott, inkább kiérlelődött. Még az elején volt az említett, azóta egyetlen kiválás. Hat éve

játszik velünk Horváth Zoltán, mohácsi sokác fiú, nagyon jó tamburás. Így hét főre egészültünk ki, ahogy a kezdet kezdetén voltunk. Rengeteg tervünk van, amit még nem valósítottunk meg. Viszonylag kevés lemezünk van.

– Mi az oka ennek?

– Számunkra megmaradt az amatőr létforma. Kuvait végül csak epizód maradt, itthon mindannyiunknak kellett valamilyen polgári állást vállalnunk. Ez sok kérdést vet fel. Van még néhány hozzánk hasonló népzenei együttes, akik olyasmit csinálnak, ami egyedi és fontos. De csak úgy tudnak fennmaradni, ha sokat járnak külföldre. Felvetődik a kérdés: ki tartja el Magyarországon a kultúrának ezt a szeletét?

– Nem változott a helyzet 1989 után sem?

– Nem változott semmit. Lehet pályázni ide-oda. De ha ki akarjuk adni a korai gyűjtéseket, szinte képtelenség, hogy ne legyen ráfizetés. Mi is későn ébredtünk, csak tavaly alapítottunk egyesületet, hogy pályázhassunk.

– Hol dolgozott a zenélés mellett?

– A Művelődési Intézet a legrégebbi munkahelyem, 1979 óta dolgozom itt. A zenei, majd a zenei és tánc osztályon dolgoztam, tulajdonképpen folyamatosan. Bizonyos szempontból védett volt ez a hely, az Aczél-féle kultúrpolitika az ajtón kívül maradt. Érdekes, szép, izgalmas dolgokat lehetett csinálni. Én a néptánc-mozgalommal foglalkoztam. Dolgoztam azon, hogy az Akadémiával közösen hogyan lehet fejleszteni a kutatásokat. Ment ez magától persze, nem kellett, hogy szervezze egy hivatal, de a mozgalom fejlődése még sok ilyen munkakört igényelt volna. Az itteni négyórás munkám is a külföldi utak miatt vált lehetővé, mert szinte úri passzióból jártam be, nem egzisztenciális kényszerből. Sok kiadvány született. A kísérleti népihangszer iskolákat, példatárakat kezdtük kiadni, ennek lettem a sorozat-szerkesztője. Ezeknek az volt a célja, hogy legyen kész oktatási anyag, mikor az intézményes népzene, népi hangszer oktatás beindul. Sajnos, ez igen nehezen alakul. Az óbudai zeneiskolában indult önálló népzenei tagozat, Béres János, majd Kobzos Kiss Tamás vezetésével. De az országban ez még nem annyira általános. A tananyagok készen vannak, minden népi hangszer hivatalosan tanítható. De nagy probléma a tanárképzés. Nyíregyházán van ének-népzene szak, de máshol, nagyobb intézményekben nincs. És itt sem tanulhat népzene, akinek nincs megfelelő komolyzenei alaptudása.

– Mi az oka annak, hogy Budapesten nincs ilyen oktatás?

– Él egyfajta arisztokratikus felfogás klasszikus zenei körökben. Már az ötlet mosolyt vált ki: „Dudások járnak majd a Zeneakadémiára?” – kérdezik. Azt nem vitatja senki, hogy zene-tudományi szakon a népzeneről is kell tanulni, de hogy a népzene önmagában megjelenjen az intézményes oktatásban, ezt kevesen gondolják komolyan. Ezen is sokat munkálkodunk. A táncház-találkozókhöz kapcsolódó pályázatra érkezett zeneanyagból minden évben kazettát és CD-t adtunk ki. Érdekes és szép munka volt mindig ennek az anyagnak a zenei rendezése, szerkesztése. Gyakori munkám volt a népzenei fesztiválok zsűrizése. Rengeteget tanítottam néptánc és népzenei tanfolyamokon. A néptánc-oktatói képzés három szintjében veszek részt. Ehhez kapcsolódó kiadványokat, tananyagokat készítettünk az intézetben. Elmondhatom, hogy a munkámon keresztül rálátást szerezhettem a teljes magyarországi népzenei mozgalomra.

– Mit jelentett a tavalyi állami kitüntetés, a Kisebbségéért Díj az együttes életében?

– Régebben sokszor működöttünk ellenszélben. Egy értékes baranyai gyűjtést másfél évig nem kaptunk meg a pécsi rádiótól. Felküldték Pestre, az akkor Délszlávok Demokratikus Szö-

vettségéhez. Itt felmerült, hogy mi nem vagyunk eléggé délszlávok. Ami Pomázon nem volt probléma, azt politikai vonatkozásban szemünkre vetették.

– Mi hiányzott a szövetség szerint ahhoz, hogy önök valódi délszlávok legyenek?

– Keveselték, hogy Miroszláv az egyedüli az együttesben, akinek az anyanyelve is szerb. Az értékes hanganyagot nem adták át, visszaküldték Pécsre. Külön tortúra volt, mire megszerztük. Az első lemezünk anyaga harmadrészt ebből táplálkozik. Később nagy eredménynek számított, mikor békülékeny hangulat uralkodott el a szövetségen, és kaptunk egy dudát ajándékba. Ez annyit jelentett, hogy elfogadtak minket. De elismerést nem kaptunk. Akkoriban szokás volt nemzeti ünnepeken kitüntetés osztogatni a nemzetiségi kultúra ápolásáért, de mi ezt mindig megúsztuk. Aztán a '80-as évek második felében kaptunk egy KISZ-díjat, ami ifjúsági kulturális díj volt, semmi köze nem volt a politikához. Még inkább örültünk – mert szakmai körök kezdeményezték – az „Év hanglemeze” Díjnak, amit az első nagylemezünkért kaptunk. Ez rangos szakmai elismerés volt. Szűkebb pátriánkban a Pomázért Emlékéremmel díjaztak minket, és Szentendre Pro Urbe díjat kaptunk a várostól. Két éve „Szent Száva” Díjat adományozott az Országos Szerb Önkormányzat. A Kisebbségekért Díj azért fontos, mert a szerb közösség megerősítő jelzése, hogy befogadtak minket, noha a repertoárunk nagyobb része horvát anyag. Sajnos a politika megosztottságot kényszerít erre a két testvérnépre, de nagyon remélem, hogy eljön az idő, mikor begyógyulnak a sebek. S felismerik, hogy lehetséges ennek a különböző, de sok szálon egybefonódó két népnek a közös képviselete a kultúrán keresztül, például általunk. Mi megtartottuk a szerb, a horvát és a macedón repertoárunkat, s politikai okokból nem fogjuk egyiket sem háttérbe szorítani. A Kisebbségekért Díj, amit tavaly kaptunk, a legmagasabb állami kitüntetés, amit eddig kaptunk. Az elmúlt évben a Zenész Szakszervezet Líra Díját is elnyertük. Idén március végén pedig elnyertük az eMeRTon Díjat az „Év folk-együttese” kategóriában. Tavaly jubileumi rendezvényeket tartottunk a zenekar fennállásának huszonötödik évfordulója alkalmából. A négy Budapest környéki településen fesztivált, kiállítást rendeztünk. A Zeneakadémián koncertet adtunk, ennek hanganyagából CD készült.

– Mik a további terveik?

– Rengeteg tervünk van. 1992-ben a Harmónia Mundi kiadásában megjelentettük a horvát adatközlői gyűjtemény egy kisebb részét. Ezt szeretnénk folytatni. „Izgor” néven (ami forrást jelent), sorozatot indítottunk, Bartók korai szerb gyűjtései után tervezzük, hogy Vujcsics Tihamér gyűjtését is megjelentetjük. Az archív anyagok közzététele után e zenedarabokat kis változtatással Vujcsics számokká formáljuk. Mi most már keveset gyűjtünk, inkább az archív anyagok feltérképezésére helyeztük a hangsúlyt.

– Családjában folytatódik-e a zenei hagyomány?

– Első feleségem Gyenis Katalin volt, aki az együttesben sokat énekelt. Ebből a házasságból két lányom van. Eszter és Júlia nem lettek zenészek, de nagyon jól táncolnak, énekelnek. Második feleségem Sütő Melinda néptánc-pedagógus, a Budapest Együttesben táncolt profi táncosként. Lányunk, Boglárka aki szépen zongorázik, ő is néptáncol. Most húsvétra várjuk a testvérét. Egyébként van még zenész-énekes házasság a zenekarban: Borbély Mihály felesége Radics Ibolya, aki szintén sokat énekelt velünk. A bátyám családjában nagyon szépen alakul a zenei pálya. Ez fényes bizonyítéka egy hagyományos zene-pedagógiai módszernek. Mindig Kálmánék lakásában próbál-

tunk, a gyerekek meg ott ücsörögtek körülöttünk. Eltelt így jó pár év. A nagyiú, Áron közben kiválóan megtanult tamburázni, majd egy idő múlva az ő zenekaruk hangjai szűrődtek le a gyerekszobából. Ebben az együttesben a másik bátyám fia is játszik. Felléptek az akadémiai koncertünkön. Úgy hívják őket, hogy Söndörgő együttes. Mindannyian növendékeim a budakalászi zeneiskolában.

– A zeneiskoláról még nem beszéltünk.

– Dolgoztam a Magyar Rádió Népzenei rovatánál szerkesztőként, majd egy ideig a Pest Megyei Információs Központban Szentendrén, ahol közösségi rádiót is alapítottam. Amikor az megszűnt, kaptam egy felkérést Budakalászárról, hogy vállaljam el a Kalász Művészeti Iskola igazgatását. Most ez a legfontosabb munkám. Klasszikus és népzenei képzés is van nálunk, s ez lehetőséget ad egy nagyon fontos és szép pedagógiai kísérletre. A népzenei hagyományok továbbörökítése ma már csak intézményes oktatás keretében képzelhető el. Ez rengeteg kérdést vet fel, például azt, hogy mennyiben vegyük át a klasszikus zeneoktatás módszereit. Izgalmas feladat, és nagy a tétje. A klasszikus zeneoktatásnak is egy korszerűbb módszere kristályosodhat ki pusztán azért, mert kapcsolatba kerül egymással a kétféle zenei képzés.

– Ez újszerűnek számít?

– Igen. Általános, hogy elkülönülnek és semmilyen párbeszédet nem folytatnak a klasszikus és a népzenei tanszakok. Ha sikerrel jár ez a kísérlet, akkor az ország sok zeneiskolájának adhat mintát. Az iskola még viszonylag fiatal, a legidősebb a harmadik évfolyam. Egy problémánk van, szeretnénk, ha a község felmérné a zeneiskola jelentőségét és akarna áldozni rá.

– Állami támogatással működnek?

– Normál állami zeneiskola a miénk, a működés hetven százalékát biztosítja az állam, harminc százalékot az önkormányzatnak kell hozzáadnia. Fontos számunkra a kamarazene. Hamarosan fel akarjuk éleszteni a fúvószenekart. Van kórusunk, ez lehetőség arra, hogy az ortodox ének-hagyományból megőrizzen valamit a falu. A vonószenekarban együtt zenél a felnőtt és a felnövekvő zenész nemzedék. Működik egy gitárszenekar tanárokból és felsőbb éves diákokból, s van egy régizene együttesünk is. Tehát az eddigi két és fél éves működés nagyon biztató. Csak a körülmények ne gátoljanak bennünket. Szerintem a nemzetiségi kultúrára ugyanúgy igaz, ami a magyar kultúrára: intézményesített formában kell megoldani az örökítést. Az intézetben most azon dolgozom, hogy ennek tapasztalatait ne csak Budakalász hasznosíthassa, hanem valamennyi nemzetiségi község, ahol zeneoktatás folyik.

Sághy Erna

